

KIS-546 – Barzhoniezh ha preder

(RLN da GE – 30 06 97)

Emaon o paouez adlenn an Notenn KIS-517 (Gl. *dimension*) ha peurgetket ar c'houdenotenn : “MERLEAU-PONTY hag an *dimensionnalité*” , ma'z on bet deuriet etre traoù all gant an arroud ma tezrann R. BARBARAS ar frazenn : « Claudel dit à peu près qu'un certain bleu de la mer est si bleu qu'il n'y a que le sang qui soit plus rouge » ha gant an addispleg a rez te er mellad da heul (pp. 75-76). Dre lenn kement-se, e'm eus gallet nadiñ un disterig petra eo ar “sell-ha-komz-barzh”, rak anzav a ran ez eo ar varzhoniezh un dachenn ma ne gomprenan ket kalz a dra. N'ouzon ket da skouer an diforc'h etre ur barzh diles hag ur gwerzaouer. Evelato e vefen techet da sellout ouzh Paul DEROULEDE, “ barzh an Digoll”¹e mare an Trede Republik, evel ur gwerzaouer hepken, gwech eeunik ha lu, gwech droch ha kañvaouus¹. Dav eo anzav avat en deus graet berzh bras en e vare, dre m'edo e kendon gant emskiant strollennel un darn vras eus e genvroiz. Hag evit kemer ur skouer nesoc'h dimp, hag ez ezgerie LETARD traoù digunvez peogwir e oa barzh gwirion, pe hepken peogwir e oa un arlezad ?

(GE da RLN – 12 07 97)

Ma n'eus bet en istorvezh kumuniezh ebet hep Barzhoniezh kement ha ma ouzomp ez eus koulskoude un hil istor ma tennas ar Varzhoniezh da vezañ ezvevennet eus ar gedvuhez ; kentañ test an hil-se e voe hep mar damkanad PLATON a erbede teurel ar varzhed er-maez eus ar Geoded. An hil n'eo ket aet da get, pell diouzh eno, pa'z eo deuet en e varr gant Kornog hag emastennet d'an holl ved. Hiziv ez eus eus kevredig ar varzhed ur metou rouez hep pouez er gevredigezh — gouvriaded zo ennañ

---

¹ Evel da skouer er gwerzennoù-mañ :

Gronde canon, crache mitraille !
Fiers bûcherons de la bataille,
Tracez-nous des chemins sanglants !
En avant !

hep mar, hogen ne dennont ket o bri eus ar Varzhoniezh. Ar gelaouenn barizian *Vagabondages*, azonusat anv, ma kenlabouris gwerso, a roe Jacques CHIRAC ivez e varzhonegoù dezhi — gant an erlev groñs da chom mut war e anv (pezhioù dister e oant hag adkempennet e vezent, pezh a rae d'ar barzh broueziñ, a lavare din ar skridaozerez hep diskuliañ pere oant evit kelo). N'eo ket dav menegiñ an atoradur, gant ar c'henwerzh (evit a Livouriezh pe ar Filmouriezh dreist-holl rak, evel a lavare BONGORZ : “I a poésie ne paie pas” — an amlederion, zoken *Diffusion Breizh*, o devez diegi da ginnig d'al levrierion oberennoù Barzhoniezh “na vint ket gwerzh”) pe gant an ideologiezhoù : berzh Paul DEROULEDE ha betek ur poent Paul ÉLUARD ha barzhed ar *Résistance*. Paol KEINEG, a-zivout ar prantad ma voe brudet dre an UDB, a gomz eus “renom de mauvais aloi”.

N'eur ket koulskoude evit nac'h levezon ar varzhed en istor Kornog, dreist-holl abaoe 200 vloaz. Ul lod mat eus treuzfurmadurioù ar speredegzh, ar stuzegzh ha betek ar politikerezh o deus o gwrizioù el luskadoù barzhel adalek ar Romantelourion betek ar Surrealourion. Hogen ur meni atoradur a welfen eno c'hoazh, ur c'heusturenniñ askouezhadennoù, devoùdoù kevredadel heñvel, ac'hoel dre o gwikefre, ouzh erzerc'hadoù ar bountad breizhek. Arzaeladus eo a-du-rall diouzh savboent ar Gevredadouriezh dodad levezon ar Varzhoniezh war an istor : arbennet e vo dre ober anv eus levezon an istor war an arz. A-benn ar fin e tegouezher bepred gant an aters : “Petra eo ar Varzhoniezh ?”

Aters hennezh a voe e-pad pell roet dezhañ respontoù skoevus dre rekouriñ d'ur sol naturelour pe dreistnaturelour a-ziavaez d'an den. En devoud e veze bepred daveet d'un tremened pe istorek (un hengoun da genderc'hel) pe wengelek (ar Muzezed pe an Doueoù, dougerion dreamzerel an Awen, o vezañ un doare “barzhed” da wiskañ gwengel an orinoù). War un dro gant ar Gravez eo bet karzhet seurt daveiñ ar Varzhoniezh d'un amzer gent pe d'un treamzer (daoust ma chom roudoù anezhañ er c'hedveno pa ra eus ar Varzhoniezh un emell distremenet pe goumoulek — adanvioù ardaolet ivez d'ar Gravez). Ersavet o devez ar varzhed alies dre ziskleriañ euver klask gouzout petra eo ar Varzhoniezh. Soñj e termadenn Paol KEINEG pa haeren ez eo “la poésie l'essence de l'homme” : “C'est l'athée qui hésite.” Agentao e kevarc'hen Denis RIGAL evit e varzhonegoù o paouez dont e goulou hag, ar gaoz o vezañ aet war un destenn nevezembannet a-zivout anien ar Varzhoniezh, ez imoras : “Ar Varzhoniezh a reer pe a daver warni !” Tevel a ris, hep bezañ kendrec'het evelato.

E gwir, war an divoud e kaver ul lizheradur bras diwar zorn ar brederourion : biskoazh kement ha hiziv ne bledas ar re-mañ gant ar Varzhoniezh. Da ren o hollc'h ne zurc'haont ket o sell diouzh ahel an tremen amzerel, met etrezek un donder bev er bremañ — meur a dermen a arveront ouzhpenn *donder* : *diabarzhded*, *dangorelezh*, *Leben*, *Affectivité*, h.a. An dodad boutin d'an holl eo emañ an *andon* ennomp ha ne vez ket diraezadus war-eeun : andon ar sell n'eo ket selladus, andon ar c'hoant, an ober, al lavar ne vez ket anavezadus enni he unan. Edo ar mennoz-se dindan an atersadenn a glevet a-hed hag a-dreuz er bloavezhioù c'hwegont-seikont : “Petra ra da X redek ?” N'hon eus anaoudegezh eus ar seurt *diagiz* nemet dre ar pezh a sav dioutañ en hon oberoù hag hon buhezadoù. Krediñ a ran ez eus o c'hoarvezout er spered ur reverzhi na spurmanter nemet he derou. An ergorelezh a oad deuet da intent evel kenster da wirionez, ken splann oa ar berzh a rae dre ar Ouezoniezh, a zeverker bremañ ur rannbarzh d'he gwirievezh. Ne anavezet mui dezhi kembeli da varn war devoudoù hag oberoù o tont e goulou hep gouzañv an troc'h dangor-ergor, evito da vezañ gwriziennet en hevelep donder ha hi : an Arz, ar Varzhoniezh pergen, met ivez ar Gravez hag evel just ar Brederouriezh — nemet eo kantet houmañ en he rannbarzh ivez ha mar kendaol da sklaeriañ bevennoù ar rannbarzhioù all ez eo ken bevennet he c'hembeli e-keñver Gouezoniezh, Barzhoniezh, Kravez, h.a.

Evit distreiñ d'an aters : “Petra eo ar Varzhoniezh ?” e c'haller respont dezhañ dre ar bomm a zistagas Yann-Fañch FURIC a-zivout ar brezhoneg : “Ar Varzhoniezh a vo pezh a raimp anezhi” — mard eo se ur respont ! Met ne gav ket din e ve tu da vezañ despizusoc'h. En tu all e ranker tevel, evit heuliañ ali Denis RIGAL. Kenkoulz all ne zevreder ket sevel barzhonegoù — “sie kommen zu uns” liz da HEIDEGGER. An embreg skolek anezhañ digej azonoù ar varzhegezh zo na mui na maez un argeziad da zeren ar Varzhoniezh dindan veli an ergorelezh. Hogen disheñvel bras eo armerzh ar Varzhoniezh diouzh hini ar Ouezoniezh. Lavarout n'eus eus ar Varzhoniezh nemet evit he aozer er mare m'he gra a vo gwir ur wech klokaet gant an erganad all e vez he lenner diles aozer dezhi ken diles all d'e dro. E se, un oberenn ne gouezh ket en he fezh da *gultur* ha da *c'hlad* keit ma'z eo gouest da gaout ul lenner diles. Anzav a ran e'm bez poan vras o vezañ lenner diles d'ul lod mat eus ar barzhonegoù a gaver en nevid hiziv. Dav lavarout e kendaol an arlez hag an dispriiz gouzañvet gant ar Varzhoniezh da leuniañ ar varzhed gant ar gorial ha d'o daspegañ e chapelioù faeüs ha daeüs, kelc'h bac'h na zeuont ket a-benn da derriñ lakaet e vennfent.

Un tamm testenn gant ar prederour aostrian kempredel Rolf KÜHN a roy dit un alberz eus emell ar Brederouriezh e tachennoù an Arz, ar Gravez hag... al Loended.

Ar sfins a sell ouzhimp hep lavarout dimp pezh a wel, dres pa na wel netra ; an netra-se avat n'eo ket an neant. Evit Hegel, an derc'hoù anevaled a eztaol an diabarzhded (*Innerlichkeit*) hag ar bezoud (*Dasein*) n'o deus ket kavet o unded en An-un an emouezañ « ma kej ar Spered gant ar Spered ». An anemouez (*Bewußtlose*) a stourm c'hoazh ouzh an emouez (*Bewußte*) peogwir, evit Hegel, nep gwirionez diabarzh n'he deus he arbenn bezañ diwezhel nemet dre sklaerded an oberenn diavaez peurzispleget dre al lavar. Hogen ma ne vez an Diabarzh gwirion, en hon degouezh ar bevañ, nepred hewel en diavaez dre ma ne zeu nepred e-barzh Ergorelezh ar Meizad e rezh bezoud-evit-an-emouezañ ha drezañ, neuze en dro-se e komz ar sfins eus traoù all en e dav padek. Komz a ra eus ar pezh a vez o strummañ ennañ, en e vout-loen, hep gallout emreiñ da lavar an daveoù hag ar c'hemperzh bedel. Dre se, n'emañ ket ar sfins angorzhet gant urzh an « areg », met gant urzh un ober kravezel ha kenedel end-eeun. [...] Mar bez ar gravez hag an arz hogos forbannet diouzh amved kulturel hon pemdez, n'eo ket souezh tamm ebet e c'hoarvezfe heñvel gant al loended, evel hon eus gallet stadañ¹.

Tennañ a ra Rolf KÜHN da lakaat an diabarzhded anemouez, aneztaol, eleze an dangorelezh vut dreist pep tra. Ken arzaeladus eo moarvat ha lugan ar Surrealourion er bloavezhioù ugent : “Le subconscient vaincra.” Ur standilhon n'eo ken eus ar brederouriezh a vremañ o tiskouez dimp war un dro un durc'hadur etrezek dazbriañ ar Varzhoniezh hag ivez an dañjer, bezant a-viskoazh gant prederourion 'zo, da zivriañ an ergorelezh ha da sankañ er rambreoù romantel ma n'eo ket en ifern ar feulster dangorel.

---

¹ In *Études phénoménologiques*, 23-24, 1996, pp. 242-243.